

Kulturhistoriskt underlag till vård- och underhållsplan

Magdalena Jonsson, 2007

Kort historik

Källor

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet.

KLM Kalmar läns museums arkiv.

De nedan redovisade uppgifterna utgör en sammanfattning av redovisad litteratur och genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia.

År	Händelse	Källa
1871-79	Kyrkan med mittorn, skolsal i väster och kyrksal i öster, byggdes efter ritningar av arkitekt E Jacobsson. Byggmästare var A Chronwall. Altare och predikstol beställdes 1876 efter Jacobssons ritningar. Kyrkan bekostades av medel från det bolag som i staden hade hand om brännvinsutskänkningsen.	ATA
1881	Kyrkans tak av skiffer lagades och ströks med ”takspånsolja”. Därefter skedde närmast årligen återkommande reparationer av taket.	ATA
1884	Fasadernas puts lagades men kyrkan fick genom detta ett flammigt utseende. För att åtgärda det oljemålades tornet och några år senare även resten av fasaden. Också putsen kom att åtgärdas vid flera tillfällen under de följande åren.	ATA
Slutet av 1800-talet	Orgel installerades tillverkad av P L Åkerman men vilket år detta gjordes är inte känt.	ATA
1913	Interiör renovering utförd av målarmästare G Runberg. Väggarna som tidigare varit marmorerade i mörk ton blev nu ljusa. Altare, predikstol, orgel, läktare och tak återfick sin ursprungliga färgsättning i vitt och guld. Vilken färgsättning interiören haft tidigare och när denna färgsättning tillkom är inte känt. Även bänkinredningen ska ha målats om men hur är inte känt.	ATA
1926	Förslag till förändring av orgelläktaren ritades av stadsingenjör Nils Christiansen. Arbetet utfördes dock inte förrän i samband med Göran Paulis renovering 1928-31.	ATA, KLM
1928-31	Renovering ledd av arkitekt Göran Pauli. Byggmästare förefaller P N Lindström, Borgholm, ha varit. Värmeinstallationer enligt förslag av firman Karlsson & Andersson, Mönsterås. Exteriört lagades fasaden. Skiffertaket reparerades. Interiört ersattes värmekaminen som stått i kyrkans nordöstra hörn med varmluftsanläggning. Ett pannrum byggdes under sakristian. Innertaket isolerades och kläddes med ett trätunnvalv. Orgelläktaren byggdes om enligt Christiansens förslag dock med den skillnaden att bröstningen gjordes slutna och dekorerades med speglar. Kyrkan fick elektrisk belysning och nya armaturer inköptes. Altaruppsatsen togs bort och en konstnärlig utformning gjordes av Erik Jerkén för det	ATA

	<p>runda korffönstret. Bänkarna försågs med nya enkla rektangulära gavlar. Ny färgsättning i vitt, blått eller grönt men det är osäkert om bänkarna målades eftersom de sägs ha målats 1935. En ny orgel tillverkades av Olof Hammarberg, Göteborg. Delar av den gamla orgeln användes och orgelfasaden kompletterades. De nya delarna bör ha ritats av arkitekt Pauli.</p>	
1935	<p>Renovering som främst var inriktad på kyrkans exteriör. Förslaget framtaget av arkitekt Göran Pauli. Arbetet utfört av byggnadsfirma Bröderna Olsson, Färjestaden.</p> <p>Taket på kyrkan och skolan belades med kopparplåt men tornet fick behålla sitt skiffertak. Takstolar och svall reparerades. De 16 takkuporna på taket togs bort för att förenkla arbetet och göra det billigare. Eftersom kyrkan fått elektrisk belysning ansågs de ha förlorat sin funktion. Nya hängrännor och stuprör av koppar monterades. Kyrkans puts knackades ner och hela byggnaden omputsades. Strävpelarna avtäcktes med kalkstensskivor. Fönster och dörrar målades i samma färgsättning som tidigare. Bänkarna målades i samma färgsättning som tidigare men något ljusare.</p> <p>Ett trasigt cementgolv i kyrkans förstuga ersattes med kalkstensplattor. Förstugorna ommålades. Tornuret, skänkt av postmästare C M Lidmark i samband med bygget av kyrkan, rengjordes och lagades. Ny transparent urtavla med belysning.</p>	ATA
1937	<p>Elektrisk klockringning installeras. Lilla klockans klockstock och kläpp byttes ut.</p>	ATA
1946	<p>En ny dopfont skänktes av apotekare Harald Ringborg, tillverkad av Ölands-Sandviks Bruks AB.</p>	ATA
1956-61	<p>Exteriör renovering och interiör ombyggnad efter förslag av arkitekt Carl Hampus Bergman. Ombyggnaden innebar en total omgestaltning av kyrkorummet. Byggmästare var Elmer Axelsson, Föra.</p> <p>Exteriört tänkte man befria fasaderna från en del ornamentik bl a ville man ta bort tornets fyra toureller men detta gjordes inte. Spritputsade ytor avfärgades i gult och slätputsade i grått. Tornspiran kläddes med koppar. Ny entrédörr i söder med glasade partier. De ersatte en gallergrind.</p> <p>Interiört sänktes golvnivån med ca 40 cm och golvet belades med kalksten. Mellan läktaren och koret sänktes taknivån så att kyrkorummet fick en antydning till att vara treskeppigt. Innertaket i övrigt gjordes om till ett rakt trätak med balkarna inklädda. Den antydd treskeppigheten innebar att koret och utrymmet på läktaren blev smalare än långhuset. Till läktaren byggdes trappa dels från kyrkorummet och dels från församlingshemmet. Mitt på läktaren placerades orgel med platser för 15-20 personer på var sida. Långhusets fönster försågs med dekorativt glasmåleri och smide av konstnären Harald Garmland, Stockholm. Samme konstnär gjorde även korffönstrets utsmyckning och det smideskors som hänger över</p>	ATA

	<p>altaret. Ny läktarorgel tillverkades av Werner Bosch, Kassel genom orgelbyggarna Richard Jacoby och S Neymann, Stockholm. En ny bänkinredning tillverkades med omålade bänkar och dynor av läder. Den tillverkades av Gentzells i Mörbylånga. Även altarbordets delar var omålade. Predikstolen tillverkades av kalkstensskivor. Ny armaturer. Nytt parkettgolv lades i sakristian, spiraltrappa till källaren byggdes och ny inredning tillverkades. Pannrummet gjordes om till skrudkammare och där lades nytt kalkstengolv in.</p> <p>Ett öppet förrum i byggnadens mitt gjordes om till vapenhus och trapphuset till dop- och förrättningsrum. En passage togs upp till den del av byggnaden som tidigare varit skola men nu gjorts om till församlingshem. I den dåvarande vestibulen placerades värmecentralen. Dop- och förrättningsrummet dekorerades med ett fönster av Erik Höglund, Boda. Till detta rum flyttades också det runda korfönstret av Jerkén. Rummet inreddes med en dopfont av ölandssten ritad av C H Bergman samt ett altare av kalksten.</p>	
1969	Ventilationsanläggning installerades i kyrkan och i de två samlingssalarna. Ritningar framtagna av Värmeinstruktioner AB.	ATA, KLM
1979-80	<p>Ombyggnad och renovering av kyrkan efter förslag av arkitektkontor Eriksson & Folenius. Byggnadsarbetet utfördes av Claesson & Anderzén, Kalmar, VVS-installationer av K-Konsult, Kalmar och el-installationer av Tor Engströms Ingenjörbyrå, Kalmar.</p> <p>Exteriört sågs takens kopparplåt över. Fasadernas puts sågs över, lagades och målades. Dörrar och fönster målades. Korset förgylldes. Ingången i söder handikappanpassades.</p> <p>Interiört förbättrades värmesystemet och ventilationen. Fläktkonvektorer installerades i kyrkorummet. Vindsbjälklaget tilläggsisolerades med mineralull. Interiört målades väggarna och tak, dörrar, fönster samt lister laserades i grått. Möjligen var det också vid detta tillfälle som bänkarna laserades i grått. Nya dörrar mellan förhallen och kyrkorummet. Kalkstenssockel sattes upp runt väggarna. ,</p>	ATA, KLM
1980	Ombyggnad av orgeln gjordes av Anders Perssons Orgelbyggeri.	ATA
1985	Altarskränket förändrades, troligen efter ritningar av Bengt Folenius. Det förefaller också som att man förändrade bänkinredningen så att bänkarna vinklades in mot gången.	ATA, KIM
1990	Ny läktartrappa från ingången i norr ritad av arkitektkontoret Eriksson & Westerlund AB, Borgholm. Även ny trappa till vindsvåningen. Nytt verk till tornuret.	ATA, KLM
1992	Ombyggnad av textiltillförvaringsskåp efter ritningar av arkitektkontoret Eriksson & Westerlund AB, Borgholm	ATA, KLM
1994	Dopkapellet byggdes om till bön- och andaktskapell. Dopfonten togs bort.	ATA
1995	Läktarorgeln togs bort och den orgel som tidigare funnits i St Elavi kapell installerades på korets södra sida. Den nya orgeln byggdes till med delar från den gamla läktarorgeln. Den kororgel som tidigare stått i kyrkan flyttades till St Elavi kapell. Det tekniska arbetet med	ATA, KLM

	orglarna utfördes av Künkel Orgelverkstad, Färjestaden. I samband med installationen av orgeln i kyrkan murades det södra korfönstret igen. Enligt uppgift ska innertaket ha laserats.	
1998	Förslag till exteriör renovering utarbetat av arkitektkontoret Eriksson & Westerlund AB, Borgholm. Arbetet utfördes av Karlssons fasadrenovering AB samt BPA Syd AB Vent/Plåt. Reparationer av kyrkans fasader. Lagning utfördes med kalkputs. Målning av snickerier. Det blyinfattade fönstret i koret lagades. Tornspirans plåt lades om. Ventilation installerades i tornspiran. Kyrkan fick delvis en ny färgsättning med accenter av tegelröd färg. Snickerier målades. Lagningar av stendetaljer vid trappa samt solbänkar. Ljusbäraren tillverkad av Elving Brask införskaffades.	ATA, KLM
2000	Sakristians väggar målades med kalkfärg. Snickerier och textilskåp målades.	KLM
2002	Rökdetektorer och utrymningslarm installerades i sakristian. Två fönster togs upp i befintliga blinderingar. Ett runt på församlingshemmets västra gavel och ett rundbågigt på norra fasaden. .	ATA, KLM
2004	Målning av altarbordet, ljusbärare, processionskors, ambon och knäfall samt upphängning av utsmyckningar av glas på kyrkorummets västra vägg.	KLM

Övergripande kulturhistorisk bedömning

Generella värden

Som alla andra kyrkor byggda före utgången av år 1939 skyddas Borgholms kyrka genom Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Lagskyddet är ett uttryck för att dessa kyrkor anses ha ett högt kulturhistoriskt värde. Det är inte enbart kvalitativa, estetiska eller historiska egenskaper som tillmäts värde, utan också symboliska och ickemateriella. Varje kyrka utgör ett lokalt kulturarv för sin bygd och är ofta bland de äldsta byggnaderna i socknen. Kyrkorna har generella värden, d v s sådana som är gemensamma för alla kyrkor. I skriften ”Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor”, utgiven av Riksantikvarieämbetet, ges exempel på sådana värden och karaktärsdrag. Kyrkan och kyrkomiljön är karaktärsskapande för bygden, ett landmärke och en orienteringspunkt i landskapet. Den är en symbol för trygghet, kontinuitet och förankring i tillvaron. Det lagliga skyddet omfattar kyrkobyggnadens exteriör och interiör, dess inventarier samt kyrkogården med dess byggnader och fasta anordningar

Bakgrund

Kyrkomiljön

Den plats som idag är Borgholm var under lång tid hamn åt borgen uppe på landborgen, idag Borgholms slottsruin. År 1777 erhöll platsen kungligt privilegium att tillhöra Köpings pastorat. Stadsrättigheter fick man 1816. Borgholm var vid den tiden i det närmaste en by med 33 innevånare. Eget pastorat blev Borgolm 1879, då kyrkan stod klar. Under slutet av 1800-talet växte befolkningen i Borgholm liksom på hela Öland. Hamnen var en viktig näring för staden inte bara genom transporter av olika varor till och från Öland. Hit kom också

sommartid turister för att leva badortsliv. Redan under slutet av 1800-talet blev turismen en viktig näring för staden och är så än idag.

Några år innan kyrkan stod klar hade också en begravningsplats anlagts ett stycke norr om kyrkan. Begravningsplatsen har utvidgats vid flera tillfällen. I dess västra del låg ursprungligen det medeltida S: t Elavi kapell men ruinerna efter denna byggnad revs i samband med att begravningsplatsen anlades. Ett nytt S: t Elavi kapell byggdes 1971. Det används idag för begravingar. Intill kapellet finns också en klockstapel.

Kyrkan byggdes vid den norra sidan av torget med tornet i byggnadens mitt. I den östra delen av byggnaden inreddes kyrksal och i den västra skolorskola. Den sistnämnda stod klar redan 1873 d v s sex år före kyrkan. Lärdomsskolan lades ner 1891 och efterträddes av skolverksamhet i olika former. Skolverksamheten flyttade till nya lokaler 1939 och därefter kom utrymmena under olika perioder att användas som domarekansli, militärförläggning under beredskapstiden, hemvärnsförråd, hemvärnsexpedition, häradskrivarekontor och prästgård. Församlingshem blev det 1951.

Att den gamla skolan under en tid kom att användas som prästgård berodde på en ombyggnad av den gamla prästgården 1948. Prästgården ligger vid Norra Långgatan och är en två våningar hög byggnad av tegel ritad av en arkitekt Löfmark, Kalmar. Prästgården används idag som pastorexpedition för Norra Ölands kyrkliga samfällighet.

Kyrkobyggnaden

Bakgrund

Förutom S: t Elavi kapell, vars ruiner revs då begravningsplatsen anlades, fanns också ett numera försvunnet kapell vid Borgholms slott. Denna typ av kapell har funnits på flera platser runt om på Öland och de förefaller ha övergivits i samband med reformationen. Fram till 1879 tillhörde Borgholm Köpingsviks församling men när staden på allvar började växa fattades beslutet att bygga en egen kyrka. Enligt f d kyrkoherden V Bexell ska det på den plats där den kombinerade kyrkan och skolan byggdes ha funnits ett äldre stenhus vars murar till viss del ska ha använts för den nya byggnaden. Om detta stämmer är dock osäkert.

Exteriör

Borgholms kyrka stod klar 1879 och uppfördes i nyromansk stil efter ritningar av arkitekten Ernst Abraham Jacobsson. Han var verksam som intendent vid Överintendentsämbetet 1894-1904. Överintendentsämbetet var den myndighet som mellan 1810 och 1918 (då det omvandlades till byggnadsstyrelsen) hade ansvar för det offentliga byggnadsväsendet i Sverige och granskade och godkände alla ritningar till Svenska kyrkans kyrkobyggnader. Jacobsson har ritat flera kyrkor. Mest känd har han blivit för sina hexagonala kyrkor bl a Gladhammars kyrka. Jacobsson ritade även profana byggnader t ex Sabbatsbergs sjukhus och var också under en tid intendent vid Stockholms slott. Den nyromanska stilen var en av de nystilar som hade blivit moderna under 1800-talets andra hälft. En av de främsta förespråkarna för nystilarna var överintendenten vid Överintendentsämbetet Helgo Zettervall. Typiska dekorelement för denna stil är uppdelningen av fasaden med hjälp av kontreforer, också kallade strävpelare, rundbågefriserna, fönsterbågarnas och den södra ingångens rundbågiga perspektivbågar. Även tornets utformning med den höga spetsiga spiran och de små tourellerna för tankarna till medeltidens byggnadsideal. Ett nygotiskt drag är de runda fönstren över ingångarna i norr och söder med sina sexpass. Kyrkan är byggd av tegel med strävpelarna av kalksten. Under de första tio åren ska kyrkan ha varit oputsad.

Borgholms kyrka byggdes vid den norra delen av torget i staden. Kyrkan har en ovanlig planlösning med tornet och de utskjutande partierna, skalisalter, i norr och söder i mitten av den långsträckt byggnadskroppen. I Kalmar län finns ytterligare två kyrkor med mittställt torn nämligen Ukna kyrka och Påskallaviks kyrka. Ytterligare en ovanlig lösning när det gäller Borgholms kyrka är att man här kombinerat skola och kyrka i samma byggnad. I Kalmar finns endast en kyrkobyggnad, Strömsbergs kapell i Torsås socken, som byggts på det sättet.

Sedan slutet av 1800-talet har kyrkan varit putsad. Hela fasaden är slätputsad och till stor del avfärgad i gult med vita strävpelare och hörnomfattningar samt detaljer i tegelrött. Sockeln är kalkputsad och avfärgad i grått. Samtliga tak är idag belagda med kopparplåt. Långhusets tak var fram till 1935 belagt med skiffer. I samband med omläggningen togs de sexton små kuporna som fanns på taket bort. Även tornet belades med kopparplåt men det gjordes först 1956-61.

Ingången till kyrkan i söder har ett markerat parti som skjuter ut ur fasaden. De glasade dörrarna tillkom 1959-61. Fram till ingången leder en trappa och en handikappramp. Rampen tillkom i samband med renoveringen 1979-80. Förutom ingången söder finns separata ingångar till sakristian, till församlingshemmet samt till församlingshemmets kök. Dessa tre ingångar finns på den norra sidan av byggnaden och är till skillnad från huvudingångarna rakavslutade till sin utformning.

Samtliga dörrar och fönsterbågar är målade i grönt. De flesta fönstren är rundbågiga. I norr och söder är fönstren stora och höga medan de på gavlarna är smalare. Det finns också runda fönster över ingångarna i norr och söder samt på varje gavel. De båda förstanämnda fönstren är dekorerade med sexpass. Gavlarnas runda fönster är igensatta. I öster har man istället tagit upp ett långsmalt rektangulärt fönster som sedan 1960-talet utgör en del av korets utsmyckning. Även en del av de rundbågiga fönstren såväl i väster som i öster är igensatta.

Den största förändringen av kyrkan exteriör är avlägsnandet av takkuporna och bytet av takmaterial 1935. Takkuporna gjorde att taket liksom fasaderna delades upp i sektioner. Förändringen tonade ner den känsla av medeltid som byggnaden var avsedd att förmedla. Även igensättningen av flera fönster har påverkat upplevelsen av kyrkans exteriör men fönstren är idag synliga som blinderingar. Trots dessa förändringar är Borgholms kyrkas exteriör än idag en tydlig representant för det sena 1800-talets nystilar och då i synnerhet den nyromanska stilen. Andra exempel på nyromanska kyrkor i länet är Gräsgård, Örsjö Gladhammar och Västra Ed. Bland Ölands och Kalmar läns många kyrkobyggnader är den lite av en främmande fågel med sitt mittställda torn och kombinerade skolhus och kyrksal.

Interiör

Interiört har kyrkorummet genomgått genomgripande förändringar. Rummet hade ursprungligen en tämligen traditionell inredning med en ljus färgsättning. Inredningen bar, liksom exteriören, nyromanska drag med inslag av nygotik. Församlingen förefaller dock i det källmaterial som finns bevarat ha varit mycket missnöjd med sin kyrka och bl a kallat den för den fulaste kyrkan i kristenheten. Enligt andra uttalanden saknade kyrkan såväl skönhetsvärden som konstnärliga värden. Den dåvarande kyrkoherden V Bexell skriver så här om kyrkan i boken *Svenska stadsmonografier*: ”Dess största brist är dess felaktiga proportioner. Rummet är på en gång för kort, för brett och för lågt. Utan överdrift kan sägas, att interiören både med hänsyn till utformning och även ifråga om fasta inventarier saknar skönhetsvärde”.

Arbetet med att omgestalta kyrkorummet påbörjades under 1950-talet. Uppdraget att rita det nya rummet gavs till arkitekten Carl Hampus Bergman. Bland hans mera kända arbeten är den stora renoveringen av Kungliga biblioteket i Stockholm. Parallellt med arbetet i Borgholms kyrka arbetade han också med renoveringen av Persnäs kyrka. De båda renoveringarna i Borgholm och Persnäs omgestaltade kyrkorummen men i Persnäs blev förändringarna inte fullt så genomgripande som i Borgholm.

Det nya kyrkorummet i Borgholm fick ett innertak med en helt ny utformning. Över kyrkorummet gjordes ett plant tak medan taket över läktaren och delar av koret följde yttertakets form. Med hjälp av fyra pelare av betong, en i vart hörn av kyrkorummet, sänktes taket utmed långhusets sidor i norr och söder. Det gav kyrkorummet en antydning till att vara treskeppigt. Hela taket kläddes in med träpanel. I öster sattes det runda fönstret igen och istället togs ett långsmalt, rektangulärt fönster upp som försågs med färgat glas i vitt, blått och lila. Även långhusets fönster försågs med färgat glas i gula och bruna nyanser. Tillsammans med det mörka taket gav det ett dämpat ljus i kyrkorummet. Fönstren gjordes av konstnären Harald Garmland. Golvet belades med kalksten och korets golv höjdes ett steg. En ny läktare med trappa från kyrkorummet byggdes. Läktarbarriären göts av betong och förhöjdes med ett enkelt träräcke. På läktaren placerades en ny orgel med fasaden i liv med läktarbarriären. En helt ny inredning gjordes. De öppna omålade bänkarna av trä fördelades på två kvarter vända mot öster. Altarbordet tillverkades av kalksten med en kraftig skiva av omålat trä. Förutom det långsmala fönstret utgjordes altarutsmyckningen av ett fritt hängande kraftigt kors i smide över korets mitt. Predikstolen placerades, liksom före renoveringen, vid korets norra vägg i anslutning till ingången till sakristian. Den tillverkades av stående kalkstensskivor. Placering är den samma som predikstolen hade i kyrkorummet före renoveringen. I ett av kyrkans förrum, i anslutning till entrén i söder, inreddes ett doprum.

Med den nya, för tiden moderna inredningen och de konstnärliga utsmyckningarna, fick Borgholms kyrka ett kyrkorum med ett helt nytt uttryck som inte har mycket gemensamt med exteriörens nyromanska stil. Under 1900-talets andra hälft har ytterligare förändringar gjorts i kyrkorummet. År 1979-80 laserades innertaket och troligen också bänkinredningen i grått. En ny läktartrappa ordnades 1990 från ingången i norr. Efter långvariga problem med läktarorgeln togs denna bort och ersattes 1995 av en ny orgel byggd av delar från den gamla orgeln samt delar från den kororgel som fanns i S:t Elavi kapell. I samband med det sattes det södra korfönstret igen. På läktaren ordnades istället sittplatser med lösa stolar. Den senaste förändringen utfördes 2004 då altarbordets träskiva laserades i mörk ton.

Doprummet som inreddes 1959-61 dekorerades med ett målat fönster av konstnären Erik Jerkén som flyttades från kyrkorummets östra gavel. Man sattes också in ytterligare ett målat glasfönster av konstnären Erik Höglund, Boda, och rummet inreddes med dopfont och altare i kalksten ritade av CH Bergman. År 1994 togs dopfonten bort och rummet används idag som andaktsrum.

Trots de förändringar som gjorts under 1900-talets andra hälft har kyrkorummet bevarat andan av 1959-61 års renovering. Det är till stora delar ännu det kyrkorum som skapades av arkitekt Bergman som besökaren möter idag. Kyrkorummets inredning och konstnärliga utsmyckning skapar en väl sammanhängande helhet. Inredningen håller en hög kvalitet när det gäller både utförande och material. Den öländska stenhuggeritraditionen är synlig t ex i predikstolens och dopfontens utförande. På Öland finns få kyrkorum från den här tiden och av dem som finns är Borgholms kyrka det enda exemplet där man valt att göra en total

omgestaltning. Även i Kalmar län finns få kyrkor som har en ålderdomlig exteriör men en relativt modernt interiör. Två undantag är de båda kyrkorna i Örsjö och Ryssby. Båda dessa kyrkor har återuppförts efter bränder. Att som i Borgholms fall totalt omgestalta det ursprungliga kyrkorummet är ovanligt.

Inventarier

Idag finns inga inventarier bevarade i kyrkorummet från det kyrkorum som fanns före 1961. Flera av inventarierna som brukas idag har ritats av arkitekt C H Bergman t ex altaret och predikstolen. Inventarierna är stilmässigt väl anpassade till kyrkorummets 1960-tals inredning.

Sammanfattning

Borgholms församling är en ung församling som bildades 1879 då den nya kyrkan stod färdig. Då hade staden innehaft sina stadsrättigheter sedan 1816 och den ursprungliga byn hade börjat växa med hjälp av sjöfarten och turistnäringen.

Kyrkan är exteriört ett exempel på den nyromanska stilen som var modern under 1800-talets andra hälft. Förändringarna av takets dekor och material har visserligen tonat ner det ursprungliga uttrycket men kyrkan får trots detta sägas vara välbevarad. Planlösningen med tornet i mitten och kombinationen av kyrkorum och skolhus är ovanlig i Kalmar län.

Interiört omgestaltades kyrkorummet totalt vid renoveringen 1959-61. Det är idag ett rum som inte har någon stilmässig koppling till byggnadens exteriör. Rummet har dock i stort sett bevarat det uttryck det fick i samband med omgestaltningen och utgör därför ett gott exempel på ett kyrkorum från 1960-talet.

Eftersom Borgholm inte har någon äldre historia som centrum i en bygd innebar bygget av kyrkan också etableringen av ett nytt kyrkligt och administrativt centrum på Öland. Något sådant hade inte inträffat sedan medeltid. Kyrkobygget blev en manifestation av den nya centralortens betydelse.

Källförteckning

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet.

Harnesk, Paul (red) Svenska stadsmonografier – Kalmar, Borgholm, Nybro, Oskarshamn, Vimmerby, Västervik med omgivning, Malmö 1955

KLM Kalmar läns museums arkiv.

Kyrkobyggnader 1760-1860 del 2 Småland och Öland. Riksantikvarieämbetet och kungl. Vitterhets- och Historieakademien, Stockholm 1993.

Lindahl Göran, Högkyrkligt lågkyrkligt frikyrkligt, Diakonistyrelsens bokförlag 1955.